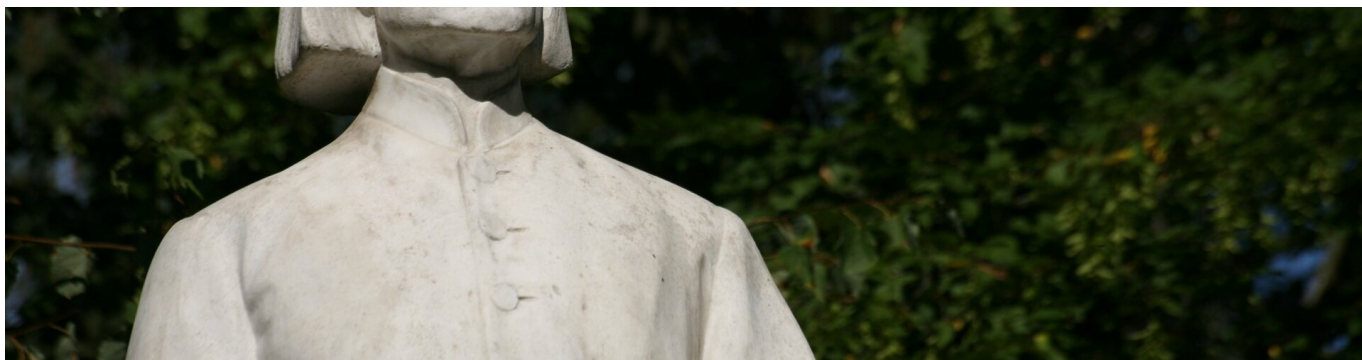

Franciszek Liszt - demoniczny talent

- [Franciszek Liszt - demoniczny talent](#)

Franciszek Liszt - demoniczny talent

Ważne daty

1811-1886 – lata życia Franciszka Liszta

1821-1823 – nauka u Carla Czernego i Antonio Salieriego

1824-1829 – podróże koncertowe (Francja, Anglia, Irlandia, Szkocja)

1830-1837 – przeprowadzka do Paryża; sukcesy pianistyczne; przyjaźń z Chopinem, Berliozem, Paganinim

1837-1847 – podróże koncertowe (Włochy)

od 1848 – objęcie kierownictwa orkiestrą dworską w Weimarze

1851 – poemat symfoniczny *Mazepa*

1853 – *Sonata fortepianowa h-moll*

1856 – *Symfonia Dantejska*

1857 – *Symfonia Faustowska*

1861 – przeprowadzka do Rzymu, niższe święcenia kapłańskie

1886 – śmierć na skutek choroby (zapalenie płuc)

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: online-skills, cc0.

I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.

7. Romantyzm. Uczeń:

1) charakteryzuje muzykę romantyczną w kontekście estetyki epoki:

c) wymienia charakterystyczne cechy romantyzmu (uczuciowość, elementy narodowe i ludowe, wirtuozeria (wirtuozi, np. Niccolò Paganini, Fryderyk Chopin, Ferenc Liszt, Henryk Wieniawski i in.),

2) omawia cechy wybranych form muzycznych:

a) wielkie (sonata, symfonia, opera, dramat muzyczny, [poemat symfoniczny](#), koncert),

3) wymienia i klasyfikuje instrumenty muzyczne charakterystyczne dla epoki romantyzmu: fortepian, pianino, gitara, harfa; instrumenty smyczkowe (skrzypce, altówka, wiolonczela, kontrabas), instrumenty dęte: róg (waltornia), obój, flet, klarnet, saksofon; wymienia kompozytorów romantyzmu i charakteryzuje ich twórczość: Franz Schubert, Hector Berlioz, Felix Mendelssohn-Bartholdy, Robert Schumann, Ferenc Liszt, Gioacchino Rossini, Giuseppe Verdi, Richard Wagner, Giacomo Puccini i późny romantyzm: Johann Brahms, Piotr Czajkowski, Gustav Mahler;

6) zna pojęcia: kantylena, tempo rubato, transkrypcja fortepianowa, wirtuoz, uwertura koncertowa, muzyka programowa, leitmotiv, szkoła narodowa, instrumentacja.

III. Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną. Uczeń:

3. interpretuje i odczytuje w kontekście dokonań epoki wybrane dzieła muzyczne.

Nauczysz się

wskazywać, na czym polegał fenomen Franciszka Liszta jako wirtuoza fortepianu;

wymieniać i charakteryzować podstawowe nurty w twórczości Franciszka Liszta ,
a także przyporządkować do nich właściwe kompozycje;

wymieniać i krótko opisywać najważniejsze dzieła Franciszka Liszta;

rozumieć na czym polegało nowatorstwo twórczości Franciszka Liszta.

Film pt. Franciszek Liszt - demoniczny talent

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R1NghnsBrDBL5>

Źródło: *Franciszek Liszt - demoniczny talent*, online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Film pt. Franciszek Liszt - demoniczny talent. Franciszek Liszt, węgierski kompozytor epoki romantyzmu, pianista, filozof i autor publikacji, urodził się 22 października 1811 roku w Raiding, a zmarł 31 lipca 1886 w Bayreuth. Jako syn urzędnika, muzyka amatora, od najmłodszych lat z ogromną pilnością ćwiczył grę na fortepianie, czym zaskarbił sobie miano cudownego dziecka. Po swoim pierwszym publicznym koncercie dziewięcioletni Liszt dostrzeżony został przez arystokrację, która zapewniła mu fundusze na edukację muzyczną. W latach 1821-23 młody muzyk pobierał lekcje gry na fortepianie u Carla Czernego i kompozycji u Antonio Salieriego. Z tych czasów pochodzą jego najwcześniejsze utwory - kompozycje wirtuozowskie, związane ze stylem brillant oraz liczne opracowania i parafrazy dzieł Jana Sebastiana Bacha, Ludwiga van Beethovena, Franza Schuberta czy Fryderyka Chopina. W kolejnych

latach Liszt odbywał liczne podróże koncertowe, między innymi do Francji, Anglii, Szwajcarii i Irlandii. Narastające tempo popularności przyczyniło się do słabego stanu psychicznego kompozytora, pogłębianego dodatkowo śmiercią jego ojca w 1826 roku. W roku 1830 Liszt przeprowadził się do Paryża, gdzie zaprzyjaźnił się z Fryderykiem Chopinem, Hektorem Berliozem i Niccolò Paganinim, który wywarł istotny wpływ na jego kompozycje. W twórczości z tego okresu zauważalne są już pewne typowe dla Liszta tendencje, rozwijane w latach późniejszych – między innymi zainteresowanie muzyką programową oraz folklorem cygańskim i węgierskim. Od 1848 roku Liszt zajmował stanowisko kierownika orkiestry dworskiej w Weimarze, jednak na skutek załamania nerwowego kilkanaście lat później przeprowadził się do Rzymu i przyjął święcenia kapłańskie. Ostatnie lata życia przebywał na zmianę w Weimarze, Budapeszcie i Bayreuth, gdzie zmarł w 1886 roku. Liszt – pianista nie tylko odnosił niewiarygodne sukcesy, ale gruntownie zmienił obyczaje koncertowe. Jako pierwszy wypełnił cały program spektaklu wyłącznie swoją grą (wcześniej koncerty były współdzielone przez kilku artystów), znacznie poszerzył muzyczny repertuar (grał kompozycje od Bacha do Chopina), zaś wszystkie utwory wykonywał z pamięci. Innowacją było też zatrudnienie przez Liszta impresaria, którego zadaniem było sporządzanie różnego rodzaju środków reklamujących koncerty wirtuoza. Niezaprzeczalny talent pianistyczny, w połączeniu ze wspomnianymi zabiegami, wywołał narodziny szaleństwa Lisztomanii, porównywalnego do emocji towarzyszących występom dzisiejszych muzyków popularnych. Warto wspomnieć, iż dzięki ewolucji fortepianu Liszt mógł koncertować na instrumencie nowego typu. Na swoim ciężkim, siedmio oktawowym Erardzie o grubych strunach uzyskiwał brzmienie niemal tak mocne, jak cała orkiestra. Z tego względu do wirtuoza przywarło określenie: tytan fortepianu (w kontraście do koncertującego ówczesnie Chopina, poety fortepianu, preferującego brzmienie mniejszego Pleyela). W twórczości Franciszka Liszta wyznaczyć można dwa główne nurty: muzyki fortepianowej i muzyki symfonicznej. Liszt wywarł ogromny wpływ na muzykę fortepianową. Wprowadził nowe środki techniczne i jakości kolorystyczne, traktując klawiaturę instrumentu konkurencyjnie do faktury symfonicznej. W utworach na fortepian śmiało stosował odcinki atonalne, nie cofał się także przed załamaniem tradycyjnej koncepcji formy. Tworzył głównie kompozycje programowe, inspirowane dziełami literackimi i przeżyciami religijnymi. Nieraz wzorował się na pomysłach innych muzyków i wykorzystywał motywy ludowe (zwłaszcza folklor węgierski). Do najważniejszych dzieł na fortepian Franciszka Liszta należą: Harmonie poetyckie i religijne – cykl dziesięciu utworów fortepianowych, powstałych z inspiracji poezją i przeżyciami

duchowymi; Etiudy transcendentalne i Etiudy wg Paganiniego - cykle etiud fortepianowych, inspirowane twórczością wirtuoza skrzypiec (z najpopularniejszą etiudą La Campanella, będącą parafrazą 24 kaprysu a moll wspomnianego kompozytora); Lata pielgrzymstwa - dwa cykle fortepianowe, pierwszy (Szwajcaria) inspirowany przyrodą, historią i literaturą wspomnianego kraju, drugi (Italia) - sztuką Petrarki, Dantego, Rafaela i Michała Anioła; Rapsodie węgierskie - cykl 19 miniatur, w których Liszt wykorzystuje model węgierskiego tańca czardasza, złożonego z dwóch części: powolnej, o melancholijnym charakterze, zwykle w tonacji molowej i metrum 4/4 (lassan) oraz bardzo szybkiej, gwałtownej, w takcie 2/4 ((friska). Za najpopularniejszą z całego cyklu uchodzi II rapsodia węgierska cis moll. Sonata fortepianowa h moll (1853) - przykład nowatorskiej koncepcji formy muzycznej u Liszta - kolejne fazy utworu, połączone (attaca, można interpretować zarówno jako części formy sonatowej, jak i całego cyklu sonatowego. Początkowe Allegro może stanowić ekspozycję formy sonatowej lub pierwszą część cyklu sonatowego, następujące po nim (Andante sostenuto - przetworzenie albo wolną część cyklu. Kolejną fazę, (Fugato, można uznać za łącznik w formie sonatowej lub (scherzo w cyklu sonatowym, zaś końcowe Presto - za reprzykę formy sonatowej bądź finał całego cyklu. W sonacie wprowadzone zostały cztery tematy muzyczne, z których pierwszy (główny), oparty na skoku o septymę zmniejszoną, spokrewniony jest z tematem innej kompozycji Liszta - Symfonii Faustowskiej. W drugim istotnym nurcie swojej twórczości Franciszek Liszt odznaczył się przede wszystkim jako twórca nowego gatunku muzycznego - poematu symfonicznego oraz autor symfonii. Poematem symfonicznym nazywamy programowy utwór instrumentalny o swobodnej formie, wyrażający wskazane w tytule treści (inspirowane literaturą, dziełami plastycznymi, naturą, wydarzeniami historycznymi czy osobistymi przeżyciami twórcy). Liszt skomponował 13 poematów, wszystkie o zbliżonym schemacie: prezentacja wyrazistego tematu muzycznego, proces jego przekształceń, ekspozycja mniejszych motywów, reprzyza i rozbudowana koda. Każdy z utworów Liszt opatrywał komentarzem, mającym wprowadzić odbiorcę w program. Do najważniejszych poematów symfonicznych Franciszka Liszta należą: - Preludia wg Medytacji poetyckich Alphonse de Lamartine'a - Mazepa wg Victora Hugo - Bitwa Hunów wg obrazu Wilhelma von Kaulbacha - Hamlet wg Williama Shakespeara - Orfeusz wg greckiej mitologii. Liszt był także twórcą symfonii. Są to utwory programowe z wokalnym zakończeniem, o swobodnej formie, podporządkowanej wyrażanym treściom. Pojawiają się w nich charakterystyczne tematy przewodnie i motywy związane z bohaterami programu. Rozbudowana obsada utworów (m.in. rożek angielski, tuba, harfa, organy, fisharmonia)

nawiązuje raczej do instrumentarium operowego niż symfonicznego. – Symfonia Faustowska wg Fausta Johanna Wolfganga Goethe (1857) – składa się z trzech części: 1. Faust 2. Małgorzata 3. Mefisto. Postać Fausta charakteryzują cztery różne, choć motywicznie pokrewne tematy, mające przedstawiać sprzeczności w psychice bohatera, Małgorzacie przypisano liryczne Andante, zaś Mefistofelesowi – zniekształcone, karykaturalne tematy Fausta. Kompozycja ta do dnia dzisiejszego uznawana jest za jedno z największych osiągnięć Liszta na polu symfoniki. – Symfonia Dantejska wg Boskiej Komedii Dante Alighieri (1856) – jest złożona z trzech części: 1. Piekło 2. Czyściec 3. Magnificat. Każda z nich posiada odrębny charakter – pierwsza pełna grozy, odnosząca się do cytatu z Dantego (Przeze mnie droga do boleści grodu... Rzućcie nadzieje, wy, co tu wchodzicie); druga, przedstawiająca losy kochanków Pada i Franceski, pełna liryzmu; trzecia to chóralny kantyk maryjny. Pod względem budowy kompozycja jeszcze bardziej odcina się od modelu formalnego symfonii, stanowi raczej zestawienie kolejnych obrazów i przeżyć bohaterów. Niezaprzeczalny wkład Franciszka Liszta w kulturę muzyczną romantyzmu sprawił, że pozostał on do dnia dzisiejszego jednym z najwybitniejszych przedstawicieli swojej epoki.

Polecenie 1

Wysłuchaj fragmentu *Etiudy wg Paganiniego, La Campanella*, będącej parafrazą 24 kaprysu a-moll wspomnianego kompozytora. Zastanów się co może być kluczem jej sukcesu.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DnBwNilQe>

Źródło: Franciszek Liszt, „Etiuda wg Paganiniego nr 3”, czyt. Monika Biesaga, cc0.

Franciszek Liszt, „Etiuda wg Paganiniego nr 3” („La Campanella”). Miniatura na fortepian solo. Utwór napisany jest w tempie allegretto. Kompozycja charakteryzuje się fakturą homofoniczną - melodia tematu słyszalna jest na pierwszym planie. La Campanella to utwór o lekkim, żywym, radosnym charakterze.

Polecenie 2

Wysłuchaj teraz dwóch fragmentów kompozycji Franciszka Liszta na fortepian solo: // *Rapsodii węgierskiej cis-moll* oraz *Sonaty fortepianowej h-moll*. Po zakończeniu odtwarzania wymień swoje spostrzeżenia z kolegą.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DnBwNilQe>

Źródło: Franciszek Liszt, „*II Rapsodia węgierska cis-moll*”, AMFN, domena publiczna.

Franciszek Liszt, „*II Rapsodia węgierska cis-moll*”. Utwór na fortepian solo. Składa się z dwóch części - wolnej (*Lento a capriccio*, *Andante mesto*) i szybkiej (*Vivace*, *Prestissimo*). Rapsodia posiada fakturę homofoniczną - melodia tematu słyszalna jest na pierwszym planie. Jest utworem o ciężkim, smutnym charakterze.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DnBwNilQe>

Źródło: Franciszek Liszt, „*Sonata fortepianowa h-moll*”, AMFN, domena publiczna.

Franciszek Liszt, „*Sonata fortepianowa h-moll*”. Trzyczęściowe dzieło cykliczne na fortepian. Tempo wzrasta wraz z przebiegiem utworu (od *lento assai* do *presto*) Posiada fakturę homofoniczną. Przyjmuje zróżnicowany charakter, w zależności od części, od majestatycznego, ciężkiego w pierwszej części, przez kontemplujący, spokojny w drugiej, aż do żwawego w trzeciej.

Polecenie 3

Wysłuchaj fragment *Symfonii Dantejskiej* Franciszka Liszta. Jakie emocje w Tobie wzbudza?

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DnBwNilQe>

Źródło: Franciszek Liszt, „*Symfonia Dantejska*”, AMFN, domena publiczna.

Franciszek Liszt, „*Symfonia Dantejska*”. Utwór przeznaczony na orkiestrę. Posiada dwie części: *Inferno* (*Lento*), *Purgatorio* (*Andante con moto*). Dzieło posiada instrumentalną fakturę homofoniczną. Jest utworem o ciężkim, groźnym, majestatycznym charakterze.

Dom Franciszka Liszta w Weimarze

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DnBwNilQe>

Źródło: online-skills, *Dom Franciszka Liszta w Weimarze*, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 1

Wybierz określenie, które przywarło do Franciszka Liszta ze względu na jego sposób gry na fortepianie.

☐ Poeta fortepianu

☐ Mistyk fortepianu

☐ Tytan fortepianu

Ćwiczenie 2

Zaznacz, jakie innowacje wprowadził Franciszek Liszt do ówczesnej praktyki koncertowej.

- ☐ Wypełniał koncerty wyłącznie swoją grą, nie dzielił ich z innymi wykonawcami.
- ☐ Wykonywał cały materiał z pamięci.
- ☐ Zatrudnił impresaria, odpowiadającego za reklamowanie koncertów.
- ☐ Wykonywał wyłącznie swoje kompozycje, w celu ich propagowania.

Ćwiczenie 3

Do uprawianych przez Franciszka Liszta gatunków muzycznych dopasuj odpowiednie definicje.

Rapsodia

ludowy taniec węgierski w takcie parzystym, składający się z dwóch części - powolnej (lassan) i bardzo szybkiej (friska).

Czardasz

programowy utwór instrumentalny, o nieustalanej, swobodnej formie, wyrażający wskazane w tytule treści (inspirowane literaturą, dziełami plastycznymi, naturą, wydarzeniami historycznymi czy osobistymi przeżyciami twórcy).

Poemat symfoniczny

rodzaj pieśni w starożytnej Grecji lub utwór instrumentalny o swobodnej formie, oparty na szeregu kontrastujących ze sobą tematów.

Ćwiczenie 4

Wybierz cechy muzyki Franciszka Liszta.

☐ Klasyczne operowanie formą muzyczną

☐ Programowość

☐ Wprowadzanie odcinków atonalnych

☐ Wykorzystanie motywów ludowych

Ćwiczenie 5

Spośród wymienionych kompozycji Franciszka Liszta wskaż tę, która nie jest poematem symfonicznym.

☐ La Campanella

☐ Hamlet

☐ Preludia

Ćwiczenie 6

Zaznacz jedno z poniższych dzieł literackich, które nie stanowiło inspiracji dla symfonii Franciszka Liszta.

☐ „Mazepa” Victora Hugo

☐ „Boska Komedia” Dante Alighieri

☐ „Faust”

Ćwiczenie 7

Wskaż miasto, w którym znajduje się mauzoleum Franciszka Liszta.

☐ Bayreuth

☐ Weimar

☐ Raiding

Słownik pojęć

atonalność

przeciwieństwo tonalności; zasada komponowania, polegająca na braku zależności poszczególnych dźwięków i akordów utworu od centrum tonalnego – toniki

brillant

określenie wykonawcze – błyskotliwie. Styl muzyczny I poł. XX w., który cechuje wirtuozeria, preferencja jasnego, miękkiego brzmienia i zestawianie obok siebie odcinków kantylenowych i figuracyjnych

czardasz

ludowy taniec węgierski w takcie parzystym, składający się z dwóch części – powolnej, o melancholijnym, patetycznym charakterze, zwykle w tonacji molowej i metrum 4/4 (lassan) oraz bardzo szybkiej, gwałtownej, w takcie 2/4 (friska)

poemat symfoniczny

programowy utwór instrumentalny, o nieustalonej, swobodnej formie, wyrażający wskazane w tytule treści (inspirowane literaturą, dziełami plastycznymi, naturą, wydarzeniami historycznymi czy osobistymi przeżyciami twórcy)

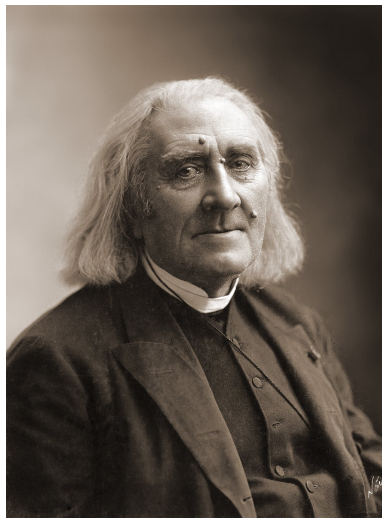
programowa muzyka

muzyka, która za pomocą odpowiednich środków (melodycznych, harmoniczych, kolorystycznych) sugeruje skojarzenia z określonymi w tytule treściami;
przeciwieństwo muzyki absolutnej

rapsodia

rodzaj pieśni w starożytnej Grecji. Utwór instrumentalny o swobodnej formie, oparty na szeregu kontrastujących ze sobą tematów

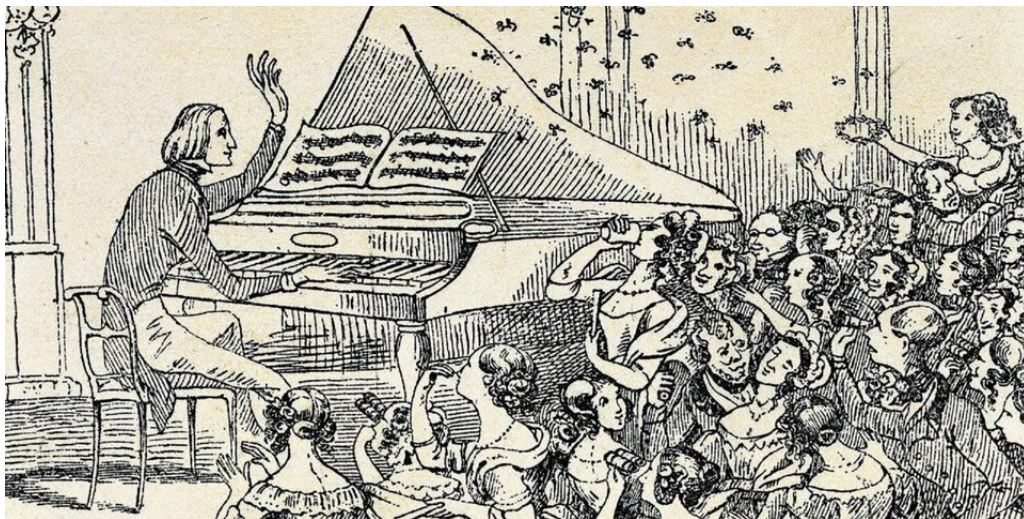
Galeria dzieł sztuki

Franciszek Liszt na fotografii, 1886, Wikipedia, domena publiczna

Franciszek Liszt w wieku 26 lat, Wikipedia, domena publiczna

Karykatura triumfu Franciszka Liszta na koncercie w Berlinie w 1842 roku

Źródło: Theodor Hosemann, *Lisztomania*, dostępny w internecie: [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lisztomania.jpg), domena publiczna.

„Franciszek Liszt,” karykatura, [photographersdirect.com](https://www.photographersdirect.com), CC BY 3.0

Biblioteka muzyczna

Źródło: Franciszek Liszt, „*Etiuda wg Paganiniego nr 3*”, czyt. Monika Biesaga, cc0.

2 Źródło: Franciszek Liszt, „*II Rapsodia węgierska cis-moll*”, AMFN, domena publiczna.

3 Źródło: Franciszek Liszt, „*Sonata fortepianowa h-moll*”, AMFN, domena publiczna.

4 Źródło: Franciszek Liszt, „*Symfonia Dantejska*”, AMFN, domena publiczna.